

Nr 219.

Av herr **Vennerström** m. fl., *om skrivelse till Kungl. Majt angående tillsättande av en jordkommission med närmare angivet uppdrag.*

Redan i den så kallade norrlandskommitténs utredning, som överlämnades till regeringen den 27 oktober 1904, fästade Carl Lindhagen i sin reservation uppmärksamheten vid kronans jorrdonationer till industrien, däribland rekognitionsskogar, under bruk skatteköpta hemman, stockfångstskogar samt andra jordområden, som på grund av särskilda privilegier av kronan överlämnats med nyttjanderätt till bruks- och sågverksindustrien. Reservanten påpekade, att, ehuru dessa donationer till industrien kommit densamma till del utan att egentliga köpeskillingar erlagts och så gott som gratis, samt mot villkor att dessa donationer skulle åtnjutas så länge de inrättade verken drivas och fortsättas, så hade dessa villkor i stor utsträckning fått förfalla, medan skogarna och hemmanen det oaktat alltjämt fått stanna kvar i bruksägarnas besittning.

Samma förhållande har i en mångfald riksdagsmotioner, underdåniga skrivelser och petitioner påpekats och bekräftats.

En otalig mängd innehavare av hemman, torp och lägenheter äro till sin hela ställning beroende av hur frågan om ägande- och dispositionsrätten till dessa forna kronoegendomar kommer att utvecklas och gestalta sig. Det gäller en hel stor befolknings vara eller icke vara, ty under hittillsvarande förhållanden trängas ständigt åbor och lägenhetsinnehavare bort från sina hem; det gäller också hela nationen och folknäringsspörsmålet, ty ofantliga vidder ligga avstängda från odling och användning i livsmedelsproduktionens tjänst.

Vid 1909 års riksdag fördes dessa frågor i hela sin vidd fram genom tvenne särskilda riksdagsmotioner. Den ena, nr 111, var undertecknad av ledamöter av den socialdemokratiska riksdagsgruppen, Lindhagen, Branting, Rydén, Thorsson, Christierson, Bernh. Eriksson, Nils Persson m. fl., och

hemställde motionärerna däri, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära lagstiftningsåtgärder för att i erforderliga fall och under för framtiden betryggande villkor åstadkomma avlösning ytterst genom expropriation (tvångsavlösning) av jordbruket å kronohemman och kronotorp, som donerats till bruksrörelsen, jämte andra, särskilt angivna grupper av torp och lägenheter.

I en annan motion, nr 241, hemställdes av delvis samma motionärer, med instämmande i motionens syfte av bland andra prof. Nils Edén, Axel Schotte, S. H. Kvarnzelius, Olof Jonsson m. fl., att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning rörande kronans jorddonationer till industrien, ävensom, såvitt på riksdagens medverkan ankommer, föreslå riksdagen de åtgärder, vartill denna utredning kan giva anledning.

Enahanda yrkanden upprepades under de följande åren, år 1910 i motion nr 148, år 1911 nr 239 och år 1912 nr 206, framförd dels av förtroenderådet i den socialdemokratiska riksdagsgruppen, bestående av Carl Lindhagen, Hj. Branting, Herm. Lindqvist, F. W. Thorsson, A. J. Christernson, E. Palmstierna, N. Persson, Värner Rydén och V. Larsson, dels av andra riksdagsmän och ur olika partier. Sistnämnda år beslöts av båda kamrarna med anledning av en motion av Lindhagen att anhålla om utredning rörande torp och lägenheter å rekognitionsskogar, varefter Kungl. Maj:t den 29 augusti 1913 uppdrog åt en kommitté att verkställa utredning rörande de å rekognitionsskogar och under bruk skatteköpta hemman befintliga lägenheter jämte de villkor, på vilka dessa innehavas, ävensom i vad mån och på vad sätt innehavarna av dylika lägenheter må kunna tryggas i besittningsrätten till desamma, varjämte kommittén hade att, därest utredningen skulle giva vid handen att beträffande lägenhetsinnehavare, som frånvunnits sin besittningsrätt, billighetsskal i särskilda fall syntes böra föranleda ytterligare åtgärder från statens sida, därom hos Kungl. Maj:t göra anmälan.

En utredning av formell juridisk art har sedan dess fortgått, omfattande även de två största grupperna av kronodonationer till industrien, rekognitionsskogshemman och under bruk skatteköpta hemman. Någon anmälan till Kungl. Maj:t av sådant slag, som i det kungl. brevet angående kommitténs tillsättande omförmäles, har ej av kommittén gjorts och någon sådan lär icke heller vara att förvänta. Icke heller torde något förslag till värnande av kronans rätt till viss egendom eller till åbornas skyddande vara att vänta ifrån den då tillsatta kommittén.

År efter år hava yrkanden i riksdagen framställts rörande undersökning och utredning i dessa frågor. Andra kammaren har också uppre-

pade gånger bifallit dessa motioner och instämt i de gjorda yrkandena. Så skedde redan åren 1908, 1909 och 1910. Första kammaren har visserligen genom att avslå motionerna sökt förhindra en sådan undersökning, men vid 1908 års riksdag instämde kammaren dock i sitt utskotts motivering, vari uttalades att en »utredning angående viss del av den till industriens understöd upplåtna kronojorden samt beträffande orsakerna till andamålets förfelände kunde i vissa hänseenden vara önskvärd».

Vid 1916 och 1917 års riksdagar hava av åtskilliga motionärer framförts yrkanden på, att dessa undersökningar samt därav föranledda åtgärder borde uppdragas åt en för ändamålet tillsatt *jordkommission*, utrustad med viss närmare angiven befogenhet. Sedan riksdagens jordbruksutskott 1916 med stöd av 46 § riksdagsordningen hos Kungl. Maj:t anhållit om befallning till kammarkollegium att yttra sig över motionen, anförde kollegium blän annat: »Därmed har kollegium emellertid icke velat påstå att rörande de grupper av fast egendom, som motionen avser, det föreligger tillfredsställande utredning om vad som är att anse såsom kronans, å ena, och enskild egendom, å den andra sidan, varjämte det icke heller torde vara uteslutet, att åtskilliga av kronan till industriens understöd upplåtna besittnings- och nyttjanderätter skulle efter verkställd utredning visa sig böra återgå. Det torde icke kunna förnekas, att vidkommande såväl nu ifrågavarande fastighetsgrupper, som jämväl annan fast egendom både i stad och på landet råder viss osäkerhet i fråga om gränserna mellan kronans och enskild rätt. Det torde ock vara uppenbart, att en dylik osäkerhet icke i längden kan vara tillfredsställande vare sig för kronan eller för de enskilda, som från kronans sida känna sig hotade av eventuella rättsanspråk. Det måste anses vara ett angeläget intresse att antydda osäkerhetstillstånd så vitt möjligt med det snaraste upphör. Den föreliggande motionen torde alltså i vad den avser att undanrödja nu berörda missförhållande vara förtjänt av beaktande.»

Andra kammarens beslut utföll i så måtto i enlighet med motionens yrkande, att kammaren i enlighet med jordbruksutskottets yrkande beslöt hemställa till Kungl. Maj:t att uppdraga nämnda utredning åt kammarkollegium.

Huru betydelselöst ett sådant beslut i realiteten är torde framgå för var och en med tanke därpå, att detta ämbetsverk redan förut har detta åliggande, utan att ägna det nödiga intresset däråt, samt ännu mer på grund av att det är just detta ämbetsverk som är ansvarigt för det begångna jordslöseriet. Riksdagsprotokollen redan under 1700-talet, och isynnerhet under 1760 och 1770-talen vittna om ämbetsmännens givmildhet mot bruksägarna och hårdhet mot bönder och åbor, som ofta av kolle-

gium berövades sin skatterätt till hemman till förmån för bruksägare, ständigt uppkallade riksdagen till skydd mot denna ämbetsmännens hårdhet och partiskhet. (Se t. e. Riksdagstidningen, 1765—1766 års m. fl. riksdagar.)

Riksdagens ständer bibehöllo vid denna tid sin urgamla rätt att som högsta instans besluta över frågor rörande den ekonomiska lagskipningen: riksdagen upphävde sålunda bland annat skatteköp å hemman, som beviljats av vederbörande myndighet, kammarkollegium, ja, till och med domstolsbeslut, om de befunnos enligt riksdagens mening mindre välgrundade.

Under tidernas lopp har riksdagen låtit denna makt gå sig ur händerna. Statens verkställande organ ha höjt sig över staten själv, till olycka för folket.

Samtidigt ha opinionsyttringar i form av petitioner och mötesuttalanden från olika håll i landet i stigande omfattning förekommit. Den 9 mars 1909 överlämnades till Kungl. Maj:t den stora norrlandspetitionen, undertecknad av 4,582 personer. Den remitterades för yttrande till kammarkollegium, som uppdrog detta ärende åt kammarrådet Björkman, som på sin tid givit så många bevis på sin rättrådighet och sitt nit om kronans och åbornas rätt. Men utredningsarbetet drog lång tid och avbröts slutligen genom kammarrådet Björkmans frånfälle. Då överlämnades ärendet åt en underordnad tjänsteman, som endast ägnade detsamma ett flyktigt intresse och en ytlig behandling, varpå kollegium den 8 januari 1913 behagade uttala, att petitionen icke borde till någon Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda, ett yttrande, som sålunda i viktiga avseenden står i motsättning till samma ämbetsverks ovan omnämnda utlåtande till 1916 års jordbruksutskott.

Under åren 1913 och 1914 ingåvos till Kungl. Maj:t ett stort antal skrivelser från möten i Gävleborgs län samt andra orter rörande utredningar angående rekognitionsskogar och därpå belägna torp m. m., vilka framställningar till största delen överlämnats till den så kallade åbo-kommittén.

Officiella handlingar synas ådagalägga att staten fortfarande alltför frikostigt lämnar vissa sina allmänningar åt en del stora bolag, utan att dessa behöva fullgöra någon prestation som svarar mot dessa allmännings värde. För att endast anföra ett sådant fall vilja vi påpeka att t. ex. Akers styckebruk i Södermanland innehar en rekognitionsskog om 9,700 tunnlands areal, utan att detta synes stå i överensstämmelse med de för rekognitionsskogarnas användande gällande författningarna. I brev den 2 april 1891 till kammar- och kommerskollegium har Kungl. Maj:t avslagit bruksägarnas begäran att få skatteköpa nämnda rekognitionsskog i enlighet med kungörelsen den 4 februari 1811, detta sedan de nämnda kolle-

gierna i yttrande den 17 december 1890 avstyrkt bifall till nämnda anhållan. Enligt detta kollegiernas yttrande synes bruket åtnjuta en betydligt större kronoskog än som för dess tillverkning är behövlig eller som står i överensstämmelse med den nämnda gällande kungörelsen av den 4 februari 1811.

Ägaren av ett numera nedlagt bruk i Gävleborgs län, Gysinge, har fördrivit alla bönder och åbor från 25 stycken hemman i Österfärnebo socken, sedan han av myndigheterna utverkat sig skatteköp på samma hemman mot att han skulle hålla »fyra munderingar åt livregementet». Denna rustningsskyldighet har för länge sedan upphört, men bruket har det oaktat fått behålla alla hemmanen. Därtill kommer att bruket i verkligheten begagnat hemmanen med dess skog för fournering med timmer och för kolning, men sedan även bruket nedlagts har naturligtvis detta brukets behov upphört, och hemmanen, som fordom brukades och ägdes av självägande bönder, upplåtas nu åt arrendatorer och åtnjutas i övrigt av brukets nuvarande ägare som ett vanligt lantgods.

Ett stort antal av dessa gamla bönder under Gysinge vräktes från sina hemman på 1830-talet.

I trakten av Ockelbo station finnes en stor f. d. kronoallmanning om nära 10,000 tunnland, vilken kommit i Ockelbo bruks besittning utan att de för kronoallmanningarnas upplåtande till bruken antagna författningarna blivit följda, men varigenom ett stort antal forna kronoåbor med sin jord och allt vad de ägde kommit under nämnda bruk.

Beträffande bruksbolagens framfart mot den fordom talrika åbobe-folkningen kan det konstateras att den varit och är fullkomligt ödeläggande. Emigrationsutredningen visar, att befolkningen i vissa brukssocknar i Värmland sedan 1860-talet minskats med 30 å 40 procent. Stora delar av bergslagen, där på 1700-talet funnits en hel befolkning av självständiga åbor, äro numera nästan avfolkade eller bebodda endast av en eller annan beroende arrendator, levande i sådana villkor att det endast är en tidsfråga när han måste pressas ut från stället.

Som exempel därpå må anföras hemmanen Silken, Sävsjön, Tomsjön m. fl. under Hellefors bruk i Närrike, de många till Kroppa bruk skatte-sålda hemmanen i Kroppa och Långsunds socknar i Värmland, en ofantlig mängd hemman under Gysinge, Mackmyra, Forsbacka m. fl. bruk i Gävleborgs län, under Åkers styckebruk i Södermanland m. m.

I fråga om dessa hemman torde det krävet böra framställas, att gällande lagar skola respekteras och att isynnerhet alla till bruksdriftens understöd bortdonerade hemman böra, i överensstämmelse med lagen av 1766 jämförd med flera andra författningar, hemfalla till kronan då bru-

ken nedlagts. Det är att märka att sådana hemman finnas nästan över hela landet, från Småland till Norrbotten, de flesta dock i bergslagen och mellersta Sverige, alltså i trakter där förutsättningar för en väldig utveckling av jordbruksnäringen genom kolonisation förefinnas. Inom kammarkollegium finnes en förteckning över dem, ehuru, enligt vad senare undersökningar visat, ej alldeles fullständig.

Det torde även vara förtjänt av uppmärksamhet att 1766 års författning ej innehåller något om att hemmanen efter *talán vid domstol* skulle hemfalla till kronan. Lagstiftarnas mening synes ha varit, att skatteköpen skulle förfalla och hemmanen bliva krono genom administrativa åtgärder. Det skulle ha ålegat landshövdingarna och kammarkollegium att övervaka att så skett. Huru de nämnda myndigheterna härutinnan gjort sin plikt framgår därav, att icke *ett enda sådant fall är känt* utom det förut nämnda ingripandet av landshövding Bergström angående hemmanet Rutvik i Norrbottens län.

De under bruk skatteköpta hemmanen fördela sig på de olika länen på följande sätt:

Stockholms	län	27	hemman	Skaraborgs	län	53	hemman
Uppsala	»	46	»	Värmlands	»	134	»
Södermanlands	»	244	»	Örebro	»	142	»
Östergötlands	»	1	»	Västmanlands	»	36	»
Jönköpings	»	20	»	Kopparbergs	»	51	»
Kronobergs	»	28	»	Gävleborgs	»	75	»
Kalmar	»	6	»	Västernorrlands	»	6	»
Malmöhus	»	2	»	Jämtlands	»	22	»
Göteborgs och Bohus	»	1	»	Västerbottens	»	4	»
Älvsborgs	»	12	»	Norrbottens	»	54	»

Den andra huvudgruppen av kronodonationer till industrien äro reognitionsskogarna, vilka anslagos till hammarverken. Därtill komma de till järngruvorna anslagna skogarna, vilka kallades gruvskogar, och de till hyttorna anslagna, vilka kallades bergslagsallmänningar. De förra upplätos under slutet av 1600-talet och början av 1700-talet genom privilegiebrev, som utfärdades av bergskollegium, ett sedermera indraget ämbetsverk. Man återfinner ofta bergsråden som ägare av bruk och bergverk i skilda delar av landet.

Skogarnas upplåtande ägde rum på grund av författningar av 1649 och den 19 december 1683 samt 25 november 1734, enligt vilka kronans allmänningar i norra provinserna skulle delas mellan bruken, så att rätt proportion och likhet måtte träffas. Emellertid bibehöll kronan allt-

jämt äganderätten till rekognitionsskogarna, medan bruksägarna för nyttjanderätten erlade en viss årlig rekognitionsavgift, varav namnet uppkommit. Men vid 1809 års riksdag påyrkade brukspatron Heijkensköld, att bruksägarna skulle få skatteköpa rekognitionsskogarna. Bondeståndets bifall till denna kupp synes man ha vunnit genom förespeglingar att skogarnas skattläggning skulle medföra lättnad i den tryckande krigsskatten å böndernas hemman, detta enligt vad framgår av riksdagsprotokollen från denna tid.

En medlem af bondeståndet anförde nämligen, att den inflytande skatten från rekognitionsskogarna efter deras skattläggning skulle medföra, att krigsbördan kunde fördelas på flera hemman. Sällan torde lantmännen ha blivit grundligare lurade. Skattläggningarna skedde på ett sådant sätt, att det befanns nödigt att anbefalla kammar- och bergskollegium att utfärda särskild kungörelse, som utgavs den 31 mars 1824, med föreskrift därom att, när den åsatta årliga räntan å skogarna befanns utgöra mindre belopp, än vad kronan förut åtnjutit i rekognitionsavgift, räntan skulle till ett sådant belopp förhöjas.

På grundvalen av de av 1809 års riksdag medgivna och genom kungl. kungörelse den 4 februari 1811 närmare reglerade skatteköpen fortgingo dessa under hela perioden från 1811 till 1878, vilket sistnämnda år det stora skatteköpet av Ockelbo rekognitionsskog ägde rum.

De flesta skatteköpta rekognitionsskogshemman påträffas i Örebro län med ett hundratal, Gävleborgs län med 34 skatteköpta hemman o. s. v.

Enligt författningarna skulle bruksägarna endast få skatteköpa så mycket skog, som för brukens framtida drift vore behöflig, varjämte i köpebrevet skulle införas att skogarna skulle bliva från bruken oskiljaktiga. Emellertid har skogstilldelningen skett så summariskt, att resultatet i regel blev, att skogsområdena i sin helhet ansågos behöfliga. Uppskattningen av kolbehovet verkställdes på orterna av bergmästare med biträde av länsmän och andra samt underställdes slutligen den inom kammarkollegium särskilt inrättade rekognitionsdivisionen. I fråga om förfarandet vid skattläggningen av Oslättfors rekognitionsskog har också kungl. lantmäteristyrelsen i avgivet yttrande över åbornas år 1912 ingivna klagomål levererat en amper kritik. I stället för att, som författningarna föreskriva, varje torp skulle bilda stommen till ett nytt hemman, har man, yttrar lantmäteristyrelsen, sammanklumpat flera torp till ett hemman, som sedan skattlagts och skattesålts. Därjämte har man icke ens, även detta i strid med författningarna, avskilt stubberättshemmanens ägor från rekognitionsskogen, utan låtit alltsammans ligga i sam-

fäldhet. Anmärkningarna torde, med hänsyn till vederbörande myndighets kompetens, vara förtjänta av att uppmärksammas.

Skatteköpen grundade sig alltid på bergmästareundersökningarna, över vilka föreligga protokoll, däri alltid tydligt angives att skogarnas upplåtande skedde till understöd för brukens *framtida drift*.

Hänsynen härtill har dock under ärendenas gång hos högre myndigheter utplånats, bruken ha det ena efter det andra nedlagts, utan att myndigheterna vidtagit någon åtgärd för skogarnas återgång till kronan.

Det är här icke fråga om obetydligheter. Antalet skatteköpta rekognitionsskogshemman utgöra inalles 322, med en areal av omkring en million tunnland. De till staten inbetalade köpeskillingarna uppgå till allenast 23,423 kronor 41 öre, enligt det år 1882 av skatteregleringskommittén avgivna betänkandet.

De skatteköpta rekognitionsskogshemmanen fördela sig på de olika länen på följande sätt.

Stockholms län	4 hemman.	Örebro län.....	117 hemman.
Uppsala »	10 »	Västmanlands län	2 »
Södermanlands län	19 »	Kopparbergs län	73 »
Östergötlands »	1 »	Gävleborgs »	34 »
Älvsborgs län	1 »	Västernorrlands län	12 »
Skaraborgs »	13 »	Västerbottens »	15 »
Värmlands »	21 »		
			Summa 322 hemman.

I de förra året framburna motionerna af Vennerström i andra och Ström i första kammaren relaterades hurusom riksdagen år 1886, i enlighet med statsutskottets förslag, fastslog att staten hade rätt att föra talan och göra anspråk å de till bruken anslagna rekognitionsskogarna, när bruken nedlagts. Det är en förödmjukelse för riksdagen att dess vilja några år därefter fullkomligt lämnades ur räkningen.

En rättsinnig advokattiskal i kammarkollegium, sedermera kammarrådet Björkman, väckte talan mot ett antal bruksägare med yrkande att de skulle till kronan avträda en del rekognitionshemman; motsidan mobiliserade upp hela domare- och juristståndet mot honom och kronans talan ogillades. Sedan har saken fått vila.

Riksdagen har hittills funnit sig i att bliva ställd åt sidan. Juristerna hava tagit våldet i fråga om den ekonomiska lagstiftningsmakten. Från de administrativa myndigheterna är intet att i denna sak vänta. På anhållan av Sveriges åboförbund angående åtgärder för återvinnande till

kronan av *Ämots* bruks rekognitionsskog i Gävleborgs län har en av advokattfiskalsämbetets många tillfälligtvis tillförordnade extra advokattfiskaler svarat på det vanliga schablonmässigt avvisande sättet, varpå justitiekanslersämbetet gjort detsamma. Den byråkratiska juridiken har intet öra för de stora, samhälleliga synpunkterna, utan söker sig fram till de storas hjälpande efter juridiska linjer.

Så mycket mer nödvändigt är det då, att saken överlämnas åt någon institution, som bättre motsvarar tidens krav. I mängden av mestadels småärenden, som upptaga advokattfiskalsämbetets tid, blir ingen tid övrig för undersökningar angående kronans rätt till viss jord inom särskilda egendomsgrupper.

Å rekognitionsskogshemmanen finnas ännu en del oklara punkter, å vilka kammarrådet Björkman på sin tid fästade uppmärksamheten utan att för sin del hinna vidtaga några åtgärder. Vid skattläggningarna gjordes nämligen alltid en del avdrag från skogarna, vilka avdrag kallades dels avrösningar, dels avräkningar, och vilka skulle tillfalla sådana hemman och lägenheter som ägt yxbörds- eller mulbetesrättigheter på skogen. Dessa arealer avräknades från skogarna, varefter *återstoden* tilldelades bruksägarna genom skatteköp. Dessa arealer ha sålunda icke ingått i skatteköpen, varför de måste ha bibehållit sin krononatur, ända tills de blivit skatteköpta. Dessa avräkningar ha sedermera undergått en ganska växlande behandling. De ha av kammarkollegium upptagits i jordeböckerna som särskilda kronolägenheter, stundom ha de därpå skattesålts till lägenhetsinnehavare och bönder, men de ha, enligt k. dom den 11 nov. 1914 icke fått avrösas på marken, utan måste alltjämt anses som samfälligheter tillsammans med den övriga rekognitionsskogen.

De avräkningar, som tilldelats *bruksägarna* såsom ägare av hemman och lägenheter, ha i regel *utan skatteköp* ingått i bruksägarnas hemman och indragits i deras ägorymder. Men så länge kronan ej meddelat skatteköp å dem torde även dessa avräkningar böra anses som kronans egendom. Här ha dock myndigheterna låtit udda vara jämt.

Inseende att konsekvensen av kammarkollegiets behandling av dessa avräkningar måste bliva att även *bruksbolagens* avräkningar böra behandlas som krono, har åbokommittén med stor iver i sin utgivna bilaga påstått att kollegium förfarit oriktigt samt att avräkningarna utan vidare skola tillhöra bolagen. Helt visst har dock kammarkollegium vid sin behandling av dessa skogsavräkningar handlat i enlighet med författningarnas anda.

Här har sålunda kronan möjligheter att, utan avseende å sin rätt till själva rekognitionsskogarna, återvinna ett betydande antal dylika skogsavräkningar.

I skatteköpebrevet å rekognitionsskogshemmanen intogs, på grund av föreskrift i kungörelsen 4 februari 1811 angående rekognitionsskogarnas användande, föreskrift därom att skogarna skulle vara oskiljaktigt förenade med de verk, till vilkas understöd de skattesålt. Samma bestämmelse finnes också införd i jordeböckerna vid de skattesålda rekognitionsskogshemmanen.

Denna bestämmelse har blivit en död bokstav. Numera torde de allra flesta rekognitionsskogarna vara skilda från verken. Detta har skett dels på det sätt att bruksägarna ha sålt skogarna till andra, mest sågverksbolag, dels på det sätt att bruken nedlagts och raserats. I båda fallen ha skogarna skilts från bruken i strid med köpebrevens bestämmelser. Visserligen skedde vid riksdagen år 1898 en överrumpling, i det att en motion bifölls, varigenom dylika förbehåll skulle upphöra att gälla, men detta beslut borde endast ha avseende å därefter skeende skatteköp, icke de redan träffade köpeavtalen mellan kronan och bruksägarna.

I det av herrar Lindhagen och Roos såsom tillkallade sakkunniga den 10 mars 1913 avgivna betänkandet angående jordfördelningen i Värmland finnas återgivna åtskilliga aktstycken angående den uteblivna avvittringen i nämnda län. I kungl. brev den 19 december 1683 påbjöds att kronans skogar i Värmland och de norrländska länen skulle avskiljas och avvittras från enskildas ägor. Så skedde också i allmänhet i övriga län, men oaktat frågan om avvittringen i Värmland tid efter annan var föremål för behandling inom kammarkollegium och Konungens befallningshavande i länet har ingen verkställighet följt. Det hela rann ut i sanden och kronans forna väldiga besittningar i Värmland intogos av enskilda, till största delen bruksägare och bolag.

Ehuru sent måste denna avvittring sättas i verket, liksom skedde i de övriga länen, där särskilda skogskommissioner tillsattes, och företogs dessa avvittringar samt tilldömde kronan stora och betydande allmanningstrakter.

Endast en obetydlig del av de många fall, där staten innehar rättigheter till jord av olika slag, har här kunnat påpekas. Ett inträngande i de på detta område förekommande invecklade förhållandena blottar ständigt nya områden, där statens rätt är träd för nära. På samma gång ha lägenhetshavarna å rekognitionsskogarna i stort antal berövats sina lägenheter och odlingar, anlagda medan skogarna ännu tillhörde kronan. Endast ett obetydligt fåtal av dem ha lyckats försvara sig mot de övermäktiga bruksägare och bolag, som traktat efter deras hem. Något måste göras för att hjälpa dem.

På enahanda sätt, fast under andra former, ha även åborna å de under bruken skatteköpta hemmanen fördrivits från sina hemman. Även

deras öde är ett bevis på huru rättslösa kronans forna åbor och nybyggare lämnats. Det är svenska staten ovärdigt att på ett sådant sätt behandla en befolkningsgrupp, som brutit bygd och odlat i vårt lands forna ödemarker.

Mycket på detta område kan bättras, blott viljan därtill får göra sig gällande. Hittills har emellertid en benhård juridik och en föråldrad slentrian ensamma fått handlägga dessa frågor.

Det är på tid att en ändring sker; landet kräver det.

Vårt land har nu kommit in i ett nödläge, där behovet av en stegrad produktion av livsmedel träder fram i första rummet. De stora vidder av jord, som det här gäller, ha nästan överallt lagts för fåfot, odlingarna ha fått förfalla och människorna ha försvunnit. Här finnas nästan outtömliga resurser av jord, duglig till odling. Öppna jorden för folket! Då får landet övernog av säd och bröd. Staten bör gripa in och ge en kraftig framstöt åt livsmedelsproduktionen. Ett större statsanslag bör till instundande vår, jämte fri jord, ställas till disposition för nyodlingar. I en annan motion ha vi framlagt detaljerade förslag till åtgärder i denna riktning. Dessa böra företagas huvudsakligen å mark i mellersta Sverige, där utbytet givetvis måste bli bättre än i landets nordligaste delar. Vi vilja som lämpliga områden peka på Klotens kronopark, Garpenbergs, Grönsinka och Mackmyra av staten inköpta f. d. bruksegdomar, Tunabergs kronoallmänning och Akers bruks rekognitionsskog, vilka ännu icke ha skattesålts samt de förut omnämnda rekognitionsskogarna, som allesamman kunna enligt förfogandelagen av den 27 april 1917 tagas i anspråk för landets räddande undan hungersnöden.

Under dessa förhållanden tro vi oss kunna säga, att vi ha en övervägande del av landets befolkning bakom oss, då vi ånyo inför riksdagen våga frambära dessa stora spørsmål och då vi härmed hemställa att kraftiga åtgärder oförtövat må vidtagas för stärkande av landets produktionskraft på detta enligt vår mening mest effektiva sätt. För att bringa saken framåt våga vi föreslå,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om tillsättande av en jordkommission, bestående av för denna sak intresserade och på området kunniga personer, med uppdrag

att på grundvalen av redan verkställda utredningar eller efter i mån av behov företagna undersökningar i detta syfte hos Kungl. Maj:t föreslå åtgärder för återgång till kronans disposition av sådana till bruks understöd av kronan upplättna allmänningar, kronoskogar,

rekognitionsskogshemman och under bruk skatteköpta hemman, där ändamålet med upplåtelsen genom brukens nedläggande förfelats;

att sådana åtgärder må avse även andra fall, där större domäner frångått kronan på ett sådant sätt, att skäl förefinnes för en undersökning om huruvida statens rätt och bästa häri iakttagits;

att taga initiativ till dylika områdets upplåtande till odling och kolonisation;

samt att kommissionen må äga att hos Kungl. Maj:t föreslå sådana förändringar i lagstiftningen på detta område, som betingas av förändrade förhållanden och numera rådande allmän rättsuppfattning.

Stockholm den 26 januari 1918.

Ivar Vennerström.

C. O. Johansson,
Sollefteå.

Sten Berglund.

K. J. Karlsson.

H. Hansson
i Mora.

Ernst Hage.
